

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 8.05056 «Міжнародні економічні відносини», спеціалізація
«Міжнародна економіка»

за магістерською програмою професійного спрямування «Зовнішньоекономічна
діяльність підприємств (організацій)»

на тему: **«Активізація зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні (на
прикладі Одеського регіону)»**

Виконавець

Студентка 6 курсу 3 групи факультету
Міжнародної економіки
Крекова О.О.

Науковий керівник

д.е.н, професор Козак Ю.Г.

ОДЕСА – 2018

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена тим, що становлення економіки Одеського регіону відбувається за умов розвинутого ринку послуг. Одещина має всі необхідні складові для успішного розвитку зовнішньої торгівлі послугами, а саме: вигідне економіко-географічне положення, розвинену систему транспортних комунікацій та виробничу інфраструктуру в цілому, багатогалузевий промисловий комплекс, створений науковий та інноваційний потенціал, досить потужну будівельну базу, значні земельні, лісові та водні ресурси, наявність ряду важливих корисних копалин, високий загальноосвітній рівень населення і сформовану систему підготовки фахівців, багатовекторні зовнішньоекономічні зв'язки, які сприяють розширенню зовнішніх ринків. Сьогодні Одеський регіон є одним з найбільш прогресивних регіонів, що характеризується динамічним розвитком. Тому визначення сучасних тенденцій зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону та факторів, які зумовлюють її розвиток на сучасному етапі, виявлення основних проблем, що перешкоджають її здійсненню, а також розробка рекомендацій щодо покращення економічного становища регіону у достатньому об'ємі є дуже важливим.

Теоретичні основи розвитку експортної діяльності складають класичні теорії та концепції міжнародної торгівлі товарами та послугами за авторством А. Сміта, Д.Рікардо, Е. Хекшера, Б. Оліна, П. Самуельсона, В. Столпера неокласичні теоріями та моделями розвитку (теорія експортної бази Д. Норта та Ч. Тібу, неокласичні теорії екзогенного зростання Дж. Бортса та Дж. Стайна та інші). Дослідженням зовнішньої торгівлі послугами займаються також вітчизняні дослідники: Агафонова Л.Г., Багієв Г.Л., Гаврилюк, Котлер Ф., Козак Ю.Г. та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень, в наукових працях не достатньо приділено уваги сучасному стану зовнішньої торгівлі послугами, проблемам та шляхам активізації зовнішньої торгівлі послугами саме Одеського регіону.

Метою дослідження є вироблення та обґрунтування пріоритетних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Для досягнення поставленої мети, необхідно вирішити наступні **завдання**:

- визначити теоретико - методичні основи дослідження регіональної зовнішньої торгівлі послугами;
- узагальнити концепції міжнародної торгівлі та сучасну торгівельну політику;
- розглянути методику оцінки рівня зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні;
- проаналізувати показники географічної структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону;
- дослідити структуру зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону за номенклатурою;
- розробити кореляційно-регресійний аналіз залежності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону;

- розглянути диверсифікацію ринків як заходи із вдосконалення географічної структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону;
- надати пропозицію щодо заходів із вдосконалення структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону за номенклатурою;
- запропонувати організаційні заходи із активізації зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Об'єктом дослідження виступає зовнішня торгівля послугами Одеського регіону.

Предметом дослідження є теретичні основи та організаційно-економічні рішення щодо активізації зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Методи дослідження. При написанні роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, графічні методи, методи прогнозування та кореляційно-регресійний аналіз. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office - Microsoft Excel, а також крос-платформного програмного пакету для економетричного аналізу Gretl.

Інформаційною базою дослідження є матеріали, які містяться у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, офіційні документи, статистичні матеріали національних та міжнародних організацій.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 50 найменувань та 4-х додатків. Загальний обсяг роботи складає 97 сторінок. Основний зміст викладено на 78 сторінках. Робота містить 11 таблиць та 14 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано:

Стаття: Крекова О.О. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі послугами в Одеському регіоні // Науковий журнал: Альманах науки. – 2017. – С. 15–17.

Тези: Крекова О.О. Особливості розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону // Досягнення і проблеми сучасної економічної науки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. – 2017. – С. 78

Участь у науково-практичній конференції: Мікро-, мезо- та макро-економічні аспекти інноваційного розвитку економіки, Одеса – 2017 рік. Назва доповіді: Фактори досягнення та виявлення конкурентних переваг зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико - методичні основи дослідження регіональної зовнішньої торгівлі послугами» визначено сутність міжнародної торгівлі послугами на рівні регіону, узагальнено концепції міжнародної торгівлі та сучасну торгівельну політику, розглянуто методику оцінки рівня зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні.

Визначається, що поняття «міжнародна торгівля» може бути розглянуто із точок зору двох основних методологічних підходів: операційного та державно-політичного, надається їх порівняльна характеристика.

У другому розділі «Аналіз зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону» проаналізовано показники географічної структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону, досліджено структуру зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону за номенклатурою та розроблено кореляційно-регресійний аналіз залежності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Проаналізувавши структуру зовнішньої торгівлі послугами Одеської області, можна сказати що, вона протягом тривалого часу залишається майже незмінною. Протягом 2011-2016 років пріоритетним видом послуг є транспортні послуги, експорт яких у 2011 року склав 768175,8 тис.дол.США, а імпорт - 71267,8 тис.дол.США, на другому місці були ділові послуги, їхній експорт склав 49762,1 тис.дол.США, тоді як імпорт – 17408,6 тис.дол.США. Найбільших показників обсяги експорту послуг за усіма видами досягли у 2013 році, але значних зрушень у структурі не спостерігалось. Експорт послуг країнам ЄС становив 274,5 млн. дол. або 35,3% від загального обсягу експорту та збільшився проти 2015 р. на 4,6%.

У третьому розділі «Шляхи активізації зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону» розглянуто диверсифікацію ринків як заходи із вдосконалення географічної структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону, надано пропозицію щодо заходів із вдосконалення структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону за номенклатурою; запропоновано організаційні заходи із активізації зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону має відбуватися за рахунок налагодження його міжрегіональних економічних зв'язків відповідно до загальнорегіональних інтересів та потреб у задоволенні попиту й пропозиції виробничих, соціальних та ділових послуг через: маневрування у сфері паливно-енергетичних ресурсів, запасів, тарифів; розвиток транспорту міжнародного призначення; формування та використання науково-освітнього потенціалу для ефективних інвестицій в інноваційні процеси; підвищення освітнього рівня населення на основі використання мережі закладів освіти всіх рівнів; збереження та ефективну експлуатацію екологічних систем; розвиток міжрегіональних маркетингових центрів як основної ланки оптової торгівлі для великих економічних регіонів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Сприяння торгівлі посилює світову конкуренцію та веде до глобального економічного зростання, провідна роль надається принципу вільної торгівлі, хоча іноді ще зустрічається політика протекціонізму. Сьогодні постійно зростаючий сектор послуг перетворюється в домінуючий сектор світової економіки, що має все більший вплив на стабільність світового співтовариства.

2. Міжнародна торгівля послугами, регулюється декількома міжнародними організаціями, найголовнішою є Світова організація торгівлі (СОТ). Міжнародний ринок послуг в основному регулюється та контролюється нетарифними заходами, тому що існування специфічних методів надання роблять неможливим захист ринку послуг за допомогою тарифів. Лібералізація міжнародної торгівлі послугами є набагато більш складним процесом, адже бар'єри, що обумовлені законодавством та адміністративною практикою, значною мірою встановлюються в межах країни. В межах СОТ розпочато роботу у напрямку лібералізації світових ринків послуг, оскільки сьогодні ця сфера є найбільш захищеною державами-членами.

3. Методика оцінки рівня зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні дозволяє розробити стратегічні напрямки її розвитку із врахуванням специфіки, а також особливостей державного та регіонального регулювання ЗЕД. Формування методичного забезпечення дослідження передбачає комплексний підхід до аналізу зовнішньої торгівлі послугами на рівні регіону.

4. На сучасному етапі зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону, пріоритетним видом послуг є транспортні послуги. Розглянувши динаміку розвитку зовнішньої торгівлі послугами регіону, можна побачити, що найбільших показників обсяги експорту за усіма видами послуг досягли у 2013 році. У 2016 році обсяги експорту послуг проти 2015 року скоротилися на 13,4% (на 120,1 млн. дол. США), в той же час імпорт збільшився на 0,6% (на 0,8 млн. дол. США). Зовнішньоторговельні операції послугами проводилися із партнерами з 175 країн світу. Найбільші обсяги експорту надавалися країнам ЄС, а також Швейцарії, Віргінським Островам, Панамі та ОАЕ. Були одержані обсяги імпорту також від країн ЄС та США.

На сьогодні Одеський регіон є одним з найбільш прогресивних регіонів, що характеризується динамічним розвитком та має торговельний потенціал, який слід також використовувати у повній мірі, активувавши всі конкурентоспроможні сфери виробництва. Реалізація усіх програм співробітництва з ЄС, щодо яких вже існують попередні домовленості дозволить обрати вектор розвитку та налагодити зовнішньоекономічні зв'язки з країнами-партнерами.

5. На основі двох побудованих моделей та прогнозів було проведено дослідження основних факторів, які впливають на економічний розвиток Одеського регіону.

6. У результаті проведеного дослідження була виявлена необхідність диверсифікації ринків збуту у зовнішній торгівлі послугами Одеського регіону, найбільш перспективним ринком є ринок ЄС. Запропоновано трьохрівневу модель транскордонного співробітництва Одеського регіону.

Підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону має відбуватися за рахунок налагодження його міжрегіональних економічних зв'язків відповідно до загальнорегіональних інтересів та потреб у задоволенні попиту й пропозиції виробничих, соціальних та ділових послуг.

7. Можна зазначити високий потенціал області, обумовлений географічним положенням, розвинутою транспортною інфраструктурою, високим інтелектуальним потенціалом, наявністю аграрної структури, переробної промисловості. Проте без розробки стратегії стабільного збалансованого розвитку, що має враховувати не тільки економічні, а й соціально-екологічні аспекти, ресурси Одещини будуть використовуватися неефективно.

8. Відкриття європейського ринку послуг для бізнесу означатиме посилення конкуренції та одночасно полегшення доступу на ринки країн-членів ЄС. В першу чергу це стосуватиметься тих сфер послуг, де Одеський регіон має конкурентні переваги надання послуг у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. ЗВТ у короткостроковій перспективі призведе до збільшення експорту з ЄС послуг на ринок за відсутності ризику значного збільшення імпорту послуг Одеського регіону в ЄС, тому що відкрився доступ на ринок ЄС у зв'язку з використанням генералізованої системи преференції ЄС. Але економічні вигоди від зони вільної торгівлі прийдуть до Одеського регіону не відразу.

9. Для ефективного розвитку зовнішньої торгівлі послугами перед Одеським регіоном стоять наступні завдання:

- а) реалізація спільних міжнародних проектів та програм;
- б) активізація співпраці у рамках угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- в) проведення засідань ради експортерів Одеської області із залученням міжнародних експертних організацій;
- г) організація і проведення заходів, націлених на просування регіональних послуг на міжнародні ринки;
- д) проведення комплексного аналізу експортного потенціалу області.

10. Сьогодні перед Одеським регіоном виникає проблема ефективної та адекватної регіональної політики, спрямованої на реконструкцію реформування економіки та залучення інвестицій, розробку та здійснення планів розвитку територій, що спираються в першу чергу на використання місцевого потенціалу. Для цього необхідна розробка та реалізація довгострокової концепції комплексного розвитку економіки та соціальної сфери регіону – регіональний маркетинг території.

АНОТАЦІЯ

Крекова О.О. «Активізація зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні (на прикладі Одеського регіону)»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня магістра зі спеціальності 8.05056 «Міжнародні економічні відносини», спеціалізація «Міжнародна економіка» за магістерською програмою «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)»

Одеський національний економічний університет. - Одеса, 2018 рік

У роботі розглянуто теоретико - методичі основи дослідження регіональної зовнішньої торгівлі послугами, узагальнені концепції міжнародної торгівлі та сучасна торгівельна політика, визначено методику оцінки рівня зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні. Проведено аналіз показників географічної структури та структури за номенклатурою зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону, розроблено кореляційно-регресійний аналіз залежності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону. Як захід із вдосконалення географічної структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону розглянуто диверсифікацію ринків, надано пропозицію щодо заходів із вдосконалення структури зовнішньої торгівлі послугами за номенклатурою, запропоновано організаційні заходи із активізації зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Ключові слова: зовнішньоекономічні зв'язки, зовнішня торгівля, послуги, експортний потенціал, конкурентоспроможність.

ANNOTATION

Krekova O. «The revitalization of the foreign trade of services at the regional level (for example, Odessa region)»

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 8.05056 «International Economic Relations» under the master's program «Foreign Economic Activity of Enterprises (Organizations) ».- Odessa National Economic University, Odessa, 2018

The work deals with theoretical and methodological aspects of the research of regional foreign trade of services, concepts of international trade and modern trade policy are generalized, the method of estimation of the level of foreign trade in services at the regional level is determined. The analysis of indicators of geographic structure and structure according to the nomenclature of foreign trade services of the Odessa region is carried out, the correlation-regression analysis of the dependence of foreign trade in services of the Odessa region is developed. Diversification of markets is considered as measures to improve the geographical structure of foreign trade services of the Odessa region, a proposal was made regarding measures to improve the structure of foreign trade in services by the nomenclature, organizational measures were proposed for the intensification of foreign trade in services of the Odessa region.

Key words: foreign economic relations, foreign trade, services, export capability, competitiveness.